

Ο ρόλος των Λαϊκών Βιβλιοθηκών στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε τοπικό, περιφερειακό και Εθνικό επίπεδο

Δρ. Σταματίνα Τσάφου^[1]

^[1] Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, ΤΕΙ Αθήνας, Αγίου Σπυρίδωνος, 12210 Αιγάλεω, stsafou@teiath.gr, stsafou

Περίληψη:

Η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη ενός κράτους στηρίζεται στην ισόρροπη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των διοικητικών περιφερειών, στις οποίες χωρίζεται η Χώρα. Η ισόρροπη ανάπτυξη στηρίζεται σε ένα καλά οργανωμένο σχέδιο στο οποίο καταγράφονται η παρούσα οικονομική και κοινωνική κατάσταση των κλάδων και το-

μέων της οικονομίας του κράτους, οι περιφερειακοί και εθνικοί στόχοι οι οποίοι αποτελούν την έκφραση της εθνικής πολιτικής, και οι διαδικασίες υλο-ποίησης των στόχων που θεσπίστηκαν. Η κατάρτιση του προγράμματος ανάπτυξης στηρίζεται σε ένα καλά σχεδιασμένο και αποτελεσματικό σύστημα συγκέντρωσης και οργάνωσης γνώσεων και πληροφοριών.

Η συλλογή, οργάνωση, αποθήκευση και διάθεση των κατάλληλων κατά περίπτωση πληροφοριών αποτελεί τον αντικειμενικό στόχο των βιβλιοθηκών. Για το λόγο αυτό σε εθνικό επίπεδο επιβάλλεται η προγραμματισμένη και σωστή οργάνωση και λειτουργία των μονάδων πληροφόρησης. Η δράση μιας βιβλιοθήκης στηρίζεται στο είδος των χρηστών που εντέλλεται να εξυπηρετήσει. Μεταξύ των διαφόρων ειδών βιβλιοθηκών σημαντική θέση

έχουν οι λαϊκές (δημοτικές και δημόσιες) βιβλιοθήκες οι οποίες, σε διεθνές επίπεδο, ως θεσμός αλλά και ως δραστηριότητα, αποτελούν ένα σημαντικό μοχλό ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας. Οι καλά οργανωμένες δημοτικές βιβλιοθήκες με τις πληροφορίες που συλλέγουν και διαχέουν συμβάλλουν άμεσα ή συμπληρωματικά με άλλα είδη (σχολικές, ακαδημαϊκές) βιβλιοθηκών στην επίσημη και στη δια βίου εκπαίδευση και στηρίζουν όλους τους επαγγελματίες στην άσκηση της εργασίας τους. Τους ενημερώνουν για τις εξελίξεις του τομέα τους ώστε να γίνουν περισσότερο παραγωγικοί και αποδοτικοί είτε αυτοί εργάζονται στον πρωτογενή, δευτερογενή είτε και κυρίως στον τριτογενή τομέα παραγωγής.

Στην εισήγηση αυτή αναλύεται ο ρόλος των λαϊκών βιβλιοθηκών στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Οι δημοτικές βιβλιοθήκες εξετάζονται ως μέρος του συνόλου των βιβλιοθηκών και των άλλων μονάδων πληροφόρησης που απαρτίζουν έναν ενιαίο οικονομικό και κοινωνικό τομέα, ο οποίος επηρεάζει τους λοιπούς τομείς παραγωγής και συμμετέχει στη διαμόρφωση του εθνικού προϊόντος και η πληροφόρηση ως οικονομικός φορέας περιφερειακής και εθνικής ανάπτυξης για τον οποίο απαιτείται ο κατάλληλος προγραμματισμός και υλοποίηση.

Η εισήγηση κλείνει με προτάσεις οργάνωσης του τομέα της πληροφόρησης σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά:

Οικονομική ανάπτυξη. Κοινωνική ανάπτυξη. Περιφερειακή ανάπτυξη. Προγραμματισμός. Συνεργασία βιβλιοθηκών. Πληροφόρηση. Λαϊκές βιβλιοθήκες. Δημοτικές βιβλιοθήκες. Δημόσιες βιβλιοθήκες.

1. ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.1. Γενικά

Η πληροφόρηση αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη ενός δήμου, μίας ευρύτερης περιοχής ή ενός κράτους (libraries power the knowledge-based economy, 2003). Ο τομέας της πληροφόρησης περιλαμβάνει το σύνολο των βιβλιοθηκών, αρχείων ή άλλων υπηρεσιών ενημέρωσης (libraries and national development, 2009). Στις βιβλιοθήκες εντάσσονται όλα τα είδη, ακαδημαϊκές, σχολικές ή δημοτικές. Το κάθε είδος βιβλιοθήκης έχει τη δική του επιρροή αλλά κορμό στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μας περιοχής αποτελούν οι δημοτικές και δημόσιες, (λαϊκές) κυρίως βιβλιοθήκες (Olier, Delmas, 1975).

Οι λαϊκές βιβλιοθήκες σε διεθνές επίπεδο, ως θεσμός αλλά και ως δραστηριότητα, αποτελούν ένα σημαντικό μοχλό ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας (Blakely, xx). Οι καλά οργανωμένες δημοτικές βιβλιοθήκες με τις πληροφορίες που συλλέγουν και διαχέουν συμβάλλουν άμεσα ή συμπληρωματικά με άλλα είδη (σχολικές, ακαδημαϊκές) βιβλιοθηκών στην επίσημη και στη δια βίου εκπαίδευση και στηρίζουν όλους τους επαγγελματίες στην άσκηση της εργασίας του. Τους ενημερώνουν για τις εξελίξεις στον τομέα τους ώστε να γίνουν περισσότερο παραγωγικοί και αποδοτικοί, είτε αυτοί εργάζονται στον πρωτογενή, δευτερογενή είτε στον τριτογενή τομέα παραγωγής (Japan forum for international development, 1998). Η αύξηση της αποδοτικότητας στο σύνολο του πληθυσμού οδηγεί στην οικονομική ευημερία και κοινωνική ανάπτυξη.

1.2. Πρωτογενής τομέας

Στην Ευρώπη και κυρίως στην Ελλάδα, οι αγροτικές δραστηριότητες γίνονται από μικρές ατομικές επιχειρήσεις και μονάδες αυτοεξυπηρέτησης, με περιορισμένες αν όχι ανύπαρκτες δυνατότητες πληροφόρησης σχετικά με τα θέματα που τους απασχολούν όπως οι μεταβολές στους τρόπους και τα μέσα των καλλιεργειών, η εξέλιξη της μηχανικής καλλιέργειας και συγκομιδής και τα αποτελέσματά της από πλευράς αποδοτικότητας, η αντιμετώπιση ασθενειών παραγωγής, νέες ράτσες ζώων και η απόδοσή τους για τους κτηνοτρόφους, οι συνθήκες συντήρησης και διάθεσης των προϊόντων τους, οι πρόσφορες αγορές, οι συνθήκες συναγωνισμού και ανταγωνισμού τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό κ.λπ. Η μειωμένη και συχνά άνιση απορρόφηση των επιχορηγήσεων στήριξης στη χώρα μας μαρτυρά την έλλειψη έγκαιρης και έγκυρης πληροφόρησης σχετικά με νόμους διατάξεις και ευκαιρίες που διέπουν τη δανειοδότηση των δραστηριοτήτων τους, τις κρατικές ή κοινοτικές (ΕΕ) επιχορηγήσεις κ.ά.

Η πληροφόρηση συμβάλλει αποτελεσματικά και στην επιτυχία στις τάσεις που παρουσιάζονται τελευταία μεταξύ των απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα για συνένωση σε μεγαλύτερες ομάδες για μαζική παραγωγή και σε συνεταιριστικές οργανώσεις για κλαδικές διεκδικήσεις, ενώ αναπτύσσεται ταχύτατα η προσπάθεια πρώτης κατεργασίας ή συσκευασίας των αγροτικών προϊόντων από τους ίδιους τους καλλιεργητές.

1.3. Δευτερογενής τομέας

Στη σύγχρονη κοινωνία, οι βιομηχανίες είναι υποχρεωμένες να ενταχθούν σε ένα σύστημα πληροφόρησης, το οποίο θα προσφέρει στην κάθε βιομηχανία συγκριτικά στοιχεία για την εγχώρια και διεθνή παραγωγή και κατανάλωση των προϊόντων που παράγει. Οι βιομηχανίες βασίζονται στην προηγμένη τεχνολογία και σχετίζονται στενά με την εξέλιξή της, αλλά και στην τεχνολογία των πληροφοριών, η οποία έφερε μια νέα επανάσταση στη λειτουργία των βιομηχανικών επιχειρήσεων, που γίνεται ακόμα πιο αισθητή με την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Η συμμετοχή τους στη διαδικασία της ηλεκτρονικής διακίνησης εμπορευμάτων επιβάλλει την οργάνωση της λειτουργίας τους, με κατάλληλη επεξεργασία και οργάνωση πληροφοριών κατά τέτοιο τρόπο ώστε να τους επιτρέπεται ανά πάσα στιγμή να γνωρίζουν τα αποθέματα τους, τις δυνατότητες παραγωγής των προϊόντων τους ανά μονάδα χρόνου και τις προοπτικές βελτίωσης της λειτουργίας τους μετά την υιοθέτηση νέων τεχνολογικών εξελίξεων στη διαδικασία παραγωγής. Έχουν επίσης ανάγκη από τη γνώση πλήθους πληροφοριών έξω από το περιβάλλον τους, όπως οι συνθήκες της αγοράς, η εργατική νομοθεσία, οι

συνδικαλιστικές επιδιώξεις, το καθεστώς εσωτερικής και εξωτερικής διάθεσης των προϊόντων και τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού για τον οποίο προορίζονται τα προϊόντα τους κ.λπ.

1.4. Τριτογενής τομέας (υπηρεσίες)

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η προσφορά της πληροφόρησης στον τριτογενή τομέα της οικονομίας και ιδιαίτερα στον τουρισμό, ο οποίος αποτελεί την βαριά βιομηχανία της χώρας μας. Η συμβολή της πληροφόρησης με τη δημιουργία βάσεων δεδομένων που αναδεικνύουν ιστορικά, φυσικά ή τεχνικά αξιοθέατα, τα οποία θα προσελκύσουν τους επισκέπτες και με τους μηχανισμούς επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών που διαθέτουν μέσω των εθνικών και διεθνών δικτύων, συμβάλουν σημαντικά στην προβολή αυτών των πολιτιστικών έργων και κατ' επέκταση στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε τοπικό και, τελικά και συνολικά, σε εθνικό επίπεδο.

1.5. Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση

Κατά κύριο όμως λόγο οι βιβλιοθήκες συγκεντρώνοντας και οργανώνοντας υλικό για μεγάλα χρονικά διαστήματα αναδεικνύονται σε δεξαμενές γνώσεων και πληροφοριών. Το υλικό που συλλέγουν και διατηρούν αποτελεί σωρευτική γνώση για τις σύγχρονες και επόμενες γενεές. Οι υπηρεσίες των βιβλιοθηκών έχουν ένα ειδικό ρόλο να παίξουν στην εκπαίδευση νέων ανθρώπων, που είναι ικανοί να κρίνουν και να προωθήσουν νεωτερισμούς, να αποκτήσουν τις δεξιότητες εκείνες, που θα τους προετοιμάσουν να συνεχίσουν να μαθαίνουν στη νέα κοινωνία. Οι βιβλιοθήκες, εκτός από την ουσιαστική στήριξη που παρέχουν στην επίσημη εκπαίδευση, αποτελούν και ένα σημαντικό στοιχείο στη δημιουργία του γενικού περιβάλλοντος της κοινωνικής και εκπαιδευτικής επίδρασης, χωρίς την οποία η εκπαίδευση δεν μπορεί να αποβεί πλήρως παραγωγική. Από την άποψη αυτή, οι λαϊκές βιβλιοθήκες είναι επένδυση και μπορούν να βοηθήσουν τους πολίτες να ανταποκρίνονται και να υιοθετούν τις αλλαγές που αντιμετωπίζουν.

1.6. Βιβλιοθήκες και ανάπτυξη

Με την ανάπτυξη και χρήση των νέων τεχνικών καταγραφής των γνώσεων και των πληροφοριών, οι βιβλιοθήκες έχουν εξελιχθεί σε κέντρα γρήγορης και εύκολης ανάκτησης κάθε γνώσης ή πληροφορίας. Η διαδικασία αυτή καθιερώνει τις βιβλιοθήκες ως σημαντικό παράγοντα στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική δραστηριότητα μιας περιοχής (Brinberg, 1980).

Ο εντοπισμός και η ανάκτηση της γνώσης και των πληροφοριών και η οργάνωσή τους για σύγχρονη ή μελλοντική χρήση είναι εργασία χρονοβόρα και για το λόγο αυτό προκαλεί καθυστέρηση

που αυξάνει το κόστος απασχόλησης για τον κα-
θένα. Επιπλέον η μεμονωμένη αναζήτηση και
χρήση των πληροφοριών δεν επιφέρει συνολική
πρόοδο και ανάπτυξη. Αντίθετα η οργανωμένη -
σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και πρακτικές-
συλλογή, οργάνωση και διάθεση αυτών των πλη-
ροφοριών στο σύνολο των επαγγελματιών κάθε
κλάδου, βοηθά στη συνολική ανάπτυξη. Επίσης
συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία ενώσεων
κοινής αντιμετώπισης των προβλημάτων του κλά-
δου και στη σημαντική μείωση της εξάρτησής τους
από μεσάζοντες που ανεβάζουν το κόστος διάθε-
σης των προϊόντων τους και επομένως την τελική
τιμή τους. Η συμβολή αυτή είναι ιδιαίτερα σημαν-
τική σε εποχές ύφεσης όπως αυτή που περνά η
Χώρα μας σήμερα.

Η πληθώρα των πηγών πληροφόρησης επιφέρει
την αναπαραγωγή των πληροφοριών. Η ταχύτητα,
ο όγκος και η ροή των πληροφοριών δυσχεραί-
νουν το έργο της αναζήτησης, του εντοπισμού,
της αξιολόγησης και της ανάκτησης της κατάλλη-
λης κάθε φορά πληροφορίας. Η οργάνωση των
πληροφοριών και η διάχυσή τους κατά τη διάρκεια
των τελευταίων χρόνων έχει αποκτήσει μεγάλη ση-
μασία σε όλους τους τομείς της οικονομικής δρα-
στηριότητας. Σε μερικές από τις δραστηριότητες
αυτές υπάρχει πλούτος πηγών πληροφόρησης, οι
περισσότερες από τις οποίες είναι πολύ σημαντι-
κές και συχνά ανταγωνιστικές. Η πληθώρα των
πηγών πληροφόρησης και η πολυμορφία στον
τρόπο οργάνωσής τους, δυσκολεύει τον εντοπι-
σμό της κατάλληλης πληροφορίας, με σημαντική
επίπτωση στο έργο των ενδιαφερομένων και στην
πρόοδο και ανάπτυξη γενικότερα. Οι ενδιαφερό-
μενοι όμως βρίσκονται αντιμέτωποι με την έλλειψη
γνώσης οργάνωσης ενός συστήματος πληροφό-
ρησης, το οποίο απαιτεί ειδικές γνώσεις, επιδεξιό-
τητες και εμπειρία. Αντίθετα οι οργανωμένες
βιβλιοθήκες και άλλες υπηρεσίες πληροφόρησης
με τους ειδικευμένους στο αντικείμενο αυτό επι-
στημονες βιβλιοθηκονόμους αναλαμβάνουν να
αναλύσουν τις πληροφοριακές ανάγκες κάθε επι-
στημονικής ή κοινωνικής ομάδας πληθυσμού, να
επιλέξουν, να επεξεργαστούν και να οργανώσουν
τις πληροφορίες κατά τέτοιο τρόπο ώστε αυτές να
είναι έτοιμες να δοθούν στον κάθε ενδιαφερόμενο
τη στιγμή και στη μορφή που τη θέλει. Η οργανω-
μένη πληροφορία είναι διαθέσιμη όχι μόνο στα
μέλη της κοινότητας για την οποία έχουν ετοιμα-
στεί αλλά και για κάθε άλλο ενδιαφερόμενο. Η όλη
διαδικασία επιβάλλει την οργάνωση βιβλιοθηκών
ως ειδικών υπηρεσιών πληροφόρησης και την
απασχόληση ειδικευμένου προσωπικού, το οποίο
θα αναλάβει το έργο της αναζήτησης, επεξεργα-
σίας και οργάνωσης προς διάθεση των κατάλλη-
λων σε κάθε περίπτωση πληροφοριών. Ο νέος
αυτός ρόλος των βιβλιοθηκών τις εξελίσσει σε κέν-
τρα γρήγορης και εύκολης ανάκτησης κάθε γνώ-
σης ή πληροφορίας με σημαντικό ρόλο στην
κοινωνική αλλά και οικονομική ζωή των πολιτών,

των επιχειρήσεων και του κράτους συνολικά.

1.7. Δημοτικές βιβλιοθήκες και ανάπτυξη

Η UNESCO σε σχετική διακήρυξη της το 1972
ορίζει ότι «η λαϊκή βιβλιοθήκη είναι η πρακτική
εφαρμογή της δημοκρατικής πίστης στη δια βίου
εκπαίδευση όλων των ανθρώπων, ανώτατο αγαθό
αφού παρέχει γνώση και καλλιέργεια σε παναν-
θρώπινη κλίμακα..... Η λαϊκή βιβλιοθήκη κατα-
ξιώνεται αν οι υπηρεσίες της είναι προσιτές σε
όλους .. άσχετα από κοινωνική προέλευση, χρήμα,
ηλικία, θρησκεία, γλώσσα, κοινωνικό, επιστημονικό
ή επαγγελματικό επίπεδο». Και συνεχίζει: «Η λαϊκή
βιβλιοθήκη προσφέρει την ευκαιρία σε ενήλικες,
νέους και παιδιά να συμβαδίζουν εξελικτικά με την
εποχή του, ενημερώνοντάς τους συνεχώς για να
πορεύονται σε παράλληλη γραμμή με την εξέλιξη
στις επιστήμες και στις τέχνες».

Από τα παραπάνω αλλά και εξ ορισμού, ο σκο-
πός μιας λαϊκής βιβλιοθήκης είναι να παρέχει πρό-
σβαση στην καταχωρημένη πληροφορία στην
κοινωνία γενικότερα και στους ιδιώτες ειδικότερα.
Αυτό περιλαμβάνει τον εξοπλισμό και την αξιοποί-
ηση έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών πληροφό-
ρησης ως μέσων επικοινωνίας προς όφελος των
μελών μιας συγκεκριμένης κοινωνίας, εθνικής, πε-
ριφερειακής, τοπικής, μιας επιχείρησης κ.λπ.

Σε τοπικό επίπεδο οι μονάδες πληροφόρησης,
που αποτελούν τις επιχειρήσεις του κλάδου είναι
κατά κύριο λόγο «οι βιβλιοθήκες διάδοσης της
γνώσης» όπως αποκαλεί τις λαϊκές βιβλιοθήκες η
UNESCO.

Οι λαϊκές βιβλιοθήκες λειτουργούν με σκοπό να
εξυπηρετούν κοινωνίες, των οποίων τα μέλη δια-
φέρουν πολύ ως προς τη σύνθεση, τις συνθήκες
διαβίωσής και τα οικονομικά μέσα που έχουν στη
διάθεσή τους. Μερικές από αυτές τις κοινωνίες
αποτελούνται από μεγάλο αριθμό υπερήλικων,
άλλες από μεγάλο αριθμό νέων. Κατά κανόνα η
σύνθεση του πληθυσμού ποικίλλει σημαντικά ως
προς το επίπεδο εκπαίδευσης, το οποίο σε κά-
ποιες θα χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό ατό-
μων με υψηλό ή αντίθετα με χαμηλό επίπεδο
εκπαίδευσης. Άλλοι διαβιών σε αστικές άλλοι σε
αγροτικές, καμιά φορά, αραιοκατοικημένες ή απο-
μακρυσμένες ορεινές περιοχές. Το οικονομικό
τους επίπεδο ακόμα και στον ίδιο τόπο μπορεί να
διαφέρει σημαντικά. Η σύνθεση του πληθυσμού,
ως προς την απασχόλησή του, ποικίλλει επίσης
σημαντικά. Μερικές κοινωνίες απαρτίζονται σε με-
γάλο ποσοστό από άτομα που απασχολούνται σε
αγροτικές εργασίες, άλλες από άτομα που απα-
σχολούνται στη βιομηχανία ή σε άλλους τομείς οι-
κονομικής δραστηριότητας. Οι ανάγκες τους για
γνώση και πληροφόρηση ποικίλλουν, αλλά όλοι
έχουν ίσα δικαιώματα στη γνώση και την πληρο-
φόρηση που τους ενδιαφέρει για προσωπική ευ-
χαρίστηση, για την εκτέλεση της εργασίας τους ή
του επαγγέλματός τους ή για τις καθημερινές

τους δραστηριότητες. Η πιο προσιτή σε όλους πηγή είναι η λαϊκή βιβλιοθήκη.

Οι λαϊκές βιβλιοθήκες με επιστημονικά και λογοτεχνικά έργα και πληροφορίες που διαθέτουν στηρίζουν την εκπαίδευση σε όλα της τα επίπεδα. Βοηθούν τους μαθητές και τη νεολαία στη σχολική και εξωσχολική τους εκπαίδευση. Εξασφαλίζουν στους ενήλικες τη δια βίου μάθηση και διευκολύνουν τις σχέσεις τους με τις τοπικές και κρατικές υπηρεσίες, τους επαγγελματίες στην απόκτηση γνώσεων και πληροφοριών στο αντικείμενό τους, διευκολύνουν τις σχέσεις τους με τις κρατικές υπηρεσίες και έτσι στηρίζουν την κοινωνική και οικονομική ζωή μιας περιοχής, και συμβάλλουν στην επαγγελματική ανάπτυξη των κατοίκων. Με τη στήριξη που παρέχουν σε παιδικές και, πολλές φορές, σε σχολικές βιβλιοθήκες και σε βιβλιοθήκες φυλακών συμβάλλουν σημαντικά στην εκπαιδευτική διαδικασία των ανηλίκων, στην κατάρτιση εγκλειστών και στην κοινωνική τους επανένταξη.

Οι λαϊκές βιβλιοθήκες, σε συνεργασία με ακαδημαϊκές, ειδικές ή ερευνητικές βιβλιοθήκες σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο μπορούν επίσης να παρέχουν επιστημονικές και ειδικές πληροφορίες για την αντιμετώπιση της ανάγκης των πολιτών για ειδικές πληροφορίες. Συμπερασματικά θα μπορούσε να λεχθεί ότι αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της ανάπτυξης και της αποδοτικής λειτουργίας ενός εθνικού συστήματος πληροφόρησης.

Οι καλά και με σύγχρονους τρόπους και τακτικές οργανωμένες λαϊκές βιβλιοθήκες, με τη γνώση και τις πληροφορίες που παρέχουν (UNESCO 1972, IFLA, 2010):

1. Προσφέρουν στους κατοίκους των χωριών ίσες, όπως ορίζει το Σύνταγμα και η UNESCO, ευκαιρίες στη μάθηση και την πληροφόρηση. Η παροχή ίσων ευκαιριών στη γνώση και στις πληροφορίες θα συμβάλλει στη συγκράτηση του πληθυσμού στις μικρές κοινότητες μακριά από τα αστικά κέντρα και θα επιδράσει αρνητικά στη δημιουργία υδροκεφαλικών πόλεων, οι οποίες λόγω του μεγέθους τους αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα στην απασχόληση ή άλλα κοινωνικά προβλήματα. Η συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές ίσως αποδειχθεί σημαντική στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που αντιμετωπίζει η χώρα μας. Στα πλαίσια των ίσων ευκαιριών εντάσσεται και η προσφορά των λαϊκών βιβλιοθηκών σε άτομα με ιδιαιτερότητες όπως άτομα με κινητικά προβλήματα, τυφλοί κ.λπ.
2. Συμβάλλουν στην εκμετάλλευση των υπαρχουσών πλουτοπαραγωγικών πηγών του τόπου και συνεπώς στην ανάκαμψη της τοπικής οικονομίας.
3. Επιτρέπουν στους κατοίκους να γνωρίζουν τις πιθανότητες δημιουργίας δραστηριοτήτων απασχόλησης και θέσεων εργασίας σε τοπικό επίπεδο. Η δημιουργία των θέσεων αυτών ερ-

γασίας έχει σημαντική επίπτωση στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των κατοίκων:

4. Εξασφαλίζουν την καταγραφή και διάσωση των τοπικών ηθών και εθίμων και αποτελούν τους θεματοφύλακες των τοπικών ή περιφερειακών και τελικά των εθνικών παραδόσεων. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στη σημερινή προοπτική της παγκοσμιοποίησης, στην οποία ελλοχεύει ο κίνδυνος της εξαφάνισης των πολιτισμικών στοιχείων των εθνών.
5. Εξασφαλίζουν τη συγκέντρωση τεκμηρίων ως αποδεικτικών της πολιτιστικής τους κληρονομιάς και των τοπικών διοικητικών και ιστορικών αρχείων, έντυπων και ηλεκτρονικών.
6. Με την ηλεκτρονική τους οργάνωση θα βγάλουν τα χωριά από την απομόνωση και θα ενισχύσουν την ανάπτυξη του τοπικού τουρισμού προς όφελος των μόνιμων κατοίκων των χωριών.
7. Με τις δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία της πληροφόρησης και των τηλεπικοινωνιακών συστημάτων οι λαϊκές βιβλιοθήκες αποκτούν πρόσβαση σε εθνικές και παγκόσμιες πηγές πληροφόρησης.
8. Οι εκδηλώσεις που οργανώνουν στα πλαίσια των υπηρεσιών που προσφέρουν, αποτελούν πόλο έλξης, στον οποίο θα συγκεντρώνονται οι κάτοικοι για την ενημέρωση και την ψυχαγωγία τους. Οι εκδηλώσεις αυτές είναι πολύ σημαντικές κατά τους χειμερινούς μήνες, όταν οι δραστηριότητες λόγω των επισκέψεων από παραθεριστές, όπως παρατηρείται στα ελληνικά χωριά, περιορίζονται ή εκλείπουν παντελώς και στους μόνιμους κατοίκους δημιουργείται το αίσθημα της μοναξιάς.
9. Επιπλέον οι βιβλιοθήκες αυτές μπορούν και πρέπει να αποτελέσουν το σημείο επαφής των κατοίκων με τις διοικητικές υπηρεσίες, κυβερνητικές ή των Δήμων. Περιορίζουν τη μετακίνηση του πληθυσμού για διοικητικές εργασίες προς την πρωτεύουσα ή άλλες αστικές ή ημιαστικές περιοχές. Η υπηρεσία αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για περιοχές ορεινές ή απομακρυσμένες από τα αστικά και ημιαστικά κέντρα και που συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα περιορισμένης διάθεσης μέσων μαζικής μεταφοράς. Η πλημμελής ανάπτυξή τους οδήγησε τις ελληνικές λαϊκές βιβλιοθήκες στη δυσάρεστη θέση της αδυναμίας προσφοράς των παραπάνω υπηρεσιών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση και λειτουργία άλλων μονάδων για την αντιμετώπιση μέρους των παραπάνω υπηρεσιών όπως τα Κέντρα Νεότητας, τα Κέντρα Γεωργικής Ενημέρωσης κ.λπ. με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους παροχής υπηρεσιών οι οποίες θα προσφέρονταν μέσα από τις λαϊκές βιβλιοθήκες.

Η αποτελεσματική λειτουργία των ελληνικών λαϊκών βιβλιοθηκών αποκτά ιδιαίτερη σημασία με το νέο διοικητικό σχήμα της χώρας (Καλλικράτης),

με την εφαρμογή του οποίου οι διοικητικές υπηρεσίες θα απομακρυνθούν από τις τοπικές κοινωνίες στην μητροπολιτική πρωτεύουσα η οποία βρίσκεται σε μεγαλύτερη απόσταση από το προηγούμενο διοικητικό κέντρο. Για τους λόγους αυτούς απαιτείται η ίδρυση και λειτουργία μιας, σημαντικής ή μικρής κατά περίπτωση, βιβλιοθήκης σε κάθε δήμο και μιας μικρής βιβλιοθήκης σε κάθε χωριό ή οικισμό. Η ύπαρξη της τοπικής βιβλιοθήκης τονώνει το αίσθημα της συμμετοχής στα κοινά και μειώνει το αίσθημα του κοινωνικού αποκλεισμού.

2. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

2.1. Η αναγκαιότητα συνεργασίας

Η διαχρονική εξέλιξη της τεχνολογίας της παραγωγής και αναπαραγωγής των μέσων καταγραφής και διάχυσης των γνώσεων και των πληροφοριών είχε ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση των έντυπων πηγών πληροφόρησης. Οι βιβλιοθήκες και οι άλλες μονάδες πληροφόρησης αδυνατούσαν να συγκεντρώσουν ικανό ποσοστό της πνευματικής παραγωγής. Η σύγχρονη εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφόρησης οδήγησε στη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων για την καταγραφή και διάδοση της γνώσης και των πληροφοριών και επέτρεψε την απομακρυσμένη πρόσβαση στις πηγές. Η αδυναμία συγκρότησης μιας ολοκληρωμένης συλλογής από κάθε βιβλιοθήκη καλλιέργησε την αναγκαιότητα και η χρήση των ηλεκτρονικών μέσων καταγραφής και διάδοσης των γνώσεων και πληροφοριών διευκόλυνε τη συνεργασία των βιβλιοθηκών. Η συνεργασία αφορά τόσο στη συμμετοχική απόκτηση υλικού και τη δημιουργία συμπληρωματικών συλλογών προς όφελος των χρηστών τους, όσο και στην επεξεργασία των βιβλιογραφικών πληροφοριών και τη δημιουργία ενιαίων καταλόγων. Οι συνεργασίες αυτές αναφέρονται τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Η Ένωση βιβλιοθηκών της Αμερικής στον "Οδηγό για την Συνεργατική Ανάπτυξη Συλλογών" (Guide to Cooperative Collection Development, 1994) ορίζει ως: "Συνεργατική ή συντονισμένη ανάπτυξη συλλογών: τη συνεργασία, το συντονισμό ή τη συμμετοχή δύο ή περισσότερων βιβλιοθηκών στην ανάπτυξη και τη διαχείριση των συλλογών τους ύστερα από συμφωνία που έγινε γι' αυτό το σκοπό. Οι συμφωνίες και τα προγράμματα συντονισμού στην ανάπτυξη συλλογών αποβλέπουν στη μείωση των επικαλύψεων σε ακριβό συνήθως υλικό. Οι συμφωνίες συνεργασίας αποβλέπουν στην αύξηση των πηγών και συχνά απαιτούν την οικονομική συνεισφορά των βιβλιοθηκών."

Η συνεργατική ανάπτυξη συλλογών αποτελεί, μαζί με το διαδανεισμό, τις δύο κατευθύνσεις της έννοιας της συνδιαχείρισης πηγών (resource sharing), που προσδιορίζεται ως η εκούσια δέσμευση

δύο ή περισσότερων βιβλιοθηκών να μοιράζονται μεταξύ τους υλικό και πηγές πληροφόρησης. Ο διαδανεισμός αφορά σε υφιστάμενο υλικό και πηγές, ενώ η συνεργατική ανάπτυξη συλλογών σε μελλοντικές προσκτήσεις υλικού και πηγών.

Η εμφάνιση ηλεκτρονικών περιοδικών στο Διαδίκτυο δημιούργησε την κοινοπραξία βιβλιοθηκών (Libraries Consortium) ως ένα καινούργιο είδος συνεργασίας βιβλιοθηκών. Η συνεργασία αυτή αφορά την κοινή, συντονισμένη απόκτηση άδειας πρόσβασης (License agreement) σε ψηφιακά περιοδικά εκδοτών. Η συμμετοχή μιας βιβλιοθήκης σε κοινοπραξία επεκτείνει δραστικά τις πηγές και τις δυνατότητες της επιστημονικής πληροφόρησης και αναβαθμίζει τις υπηρεσίες που παρέχει στους χρήστες της.

2.2. Συνεργασίες βιβλιοθηκών στην Ελλάδα

Οι συνεργασίες μεταξύ των ελληνικών βιβλιοθηκών ξεκίνησαν το 1994. Μέχρι τότε η συνεργασία τους στηριζόταν στην προσωπικότητα του υπεύθυνου της κάθε βιβλιοθήκης και στις προσωπικές σχέσεις των απασχολουμένων στις βιβλιοθήκες σε μια προσπάθεια αμοιβαίας εξυπηρέτησης. Τα τελευταία χρόνια έγιναν προσπάθειες συνεργασίας σε επίσημο επίπεδο. Στις σημαντικότερες προσπάθειες θα πρέπει να αναφερθούν τα:

1. Εθνικό Δίκτυο Επιστημονικών και Τεχνολογικών Βιβλιοθηκών (ΕΔΕΤΒ) Δίκτυο διαδανεισμού ελληνικών βιβλιοθηκών από το 1994 (Hellenic Interlibrary Loan Network) που αφορούσε την κάλυψη των αναγκών των βιβλιοθηκών και των χρηστών τους σε θέματα δανεισμού υλικού.
2. Στα πλαίσια του ΣΕΑΒ το Δίκτυο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: Η Hellenic Academic Libraries Link (HEAL LINK), που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της χρηματοδότησης ανάπτυξης των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών από το Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης. Το Δίκτυο αυτό ξεκίνησε ως κοινοπραξία μεταξύ των βιβλιοθηκών των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά σταδιακά επεκτείνεται. Στα πλαίσια της Κοινοπραξίας περιλαμβάνονται (Κουής 2007):
  - Η δημιουργία και λειτουργία Συλλογικού Καταλόγου βιβλιογραφικών εγγραφών.
  - Η δημιουργία του πλαισίου και η σταδιακή ανάπτυξη ενός δίγλωσσου Ελληνικού και Αγγλικού θησαυρού για τη θεματική οργάνωση των συλλογών των βιβλιοθηκών της κοινοπραξίας. Η δημιουργία του δίγλωσσου θησαυρού θα επιτρέψει την αναζήτηση πληροφοριών σε χρήστες από το εξωτερικό και θα διευκολύνει στην αναζήτηση των Ελλήνων χρηστών από βάσεις του εξωτερικού που χρησιμοποιούν ορολογία στην Αγγλική.
  - Ο Διαδανεισμός βιβλίων μεταξύ των βιβλιοθηκών με την κεντρική προμήθεια ενιαίου λογισμικού.

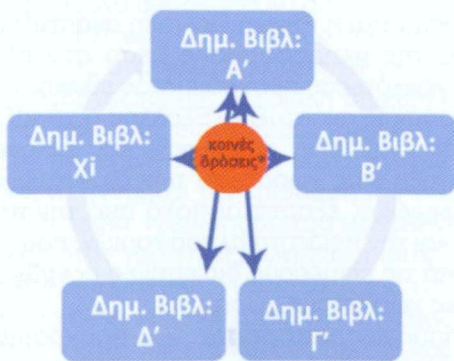
- ▶ Η Δημιουργία της πύλης «Ζέφυρος», μιας πύλης που εξυπηρετεί την ομοιόμορφη πρόσβαση στους καταλόγους των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
  - ▶ Η από κοινού καταβολή του κόστους του δικαιώματος πρόσβασης σε ηλεκτρονικά περιοδικά. Η συνεργασία αυτή οδηγεί στην εξοικονόμηση πόρων και στην πρόσβαση σε μεγαλύτερο αριθμό πηγών πληροφόρησης.
  - ▶ Η οργάνωση της ψηφιακής βιβλιοθήκης «ARTEMIS» η οποία συγκεντρώνει τη μη δημοσιευμένη (γκρίζα) βιβλιογραφία, η οποία περιλαμβάνει τις διπλωματικές, μεταπτυχιακές και διδακτορικές εργασίες, τις εσωτερικές (τεχνικές) αναφορές, τις σημειώσεις διδασκαλίας, τα παραδοτέα ερευνητικών έργων κ.α.
3. Άλλες περιορισμένης έκτασης συνεργασίες όπως οι συνεργασίες μερικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και του ΕΚΤ για τη συνεργατική πρόσβαση στα Ευρετήρια παραπομπών.

Μέχρι σήμερα κανένα πρόγραμμα συνεργασίας δεν έχει αναπτυχθεί μεταξύ των ελληνικών λαϊκών βιβλιοθηκών οι οποίες ακόμα στηρίζουν τη συνεργασία τους στις προσωπικές σχέσεις των απασχολουμένων σε αυτές.

2.3 Προτεινόμενο σχέδιο συνεργασίας

Η εφαρμογή του νέου διοικητικού χάρτη της Ελλάδος επιβάλλει τη συνεργασία μεταξύ των δημοτικών βιβλιοθηκών. Η συνεργασία θα εξασφαλίσει στις ελληνικές λαϊκές βιβλιοθήκες την πρόσβαση σε μεγάλο αριθμό ηλεκτρονικών κυρίως πηγών πληροφόρησης και σε έντυπο υλικό που μπορούν να δανειστούν από άλλες ομοειδείς ή μη βιβλιοθήκες, στη μείωση των επικαλύψεων σε ακριβό κυρίως υλικό κ.λπ.

Η προτεινόμενη συνεργασία απεικονίζεται και στο σχεδιάγραμμα 1, που ακολουθεί. Μπορεί να είναι κυκλική ή αστεροειδής και περιλαμβάνει την

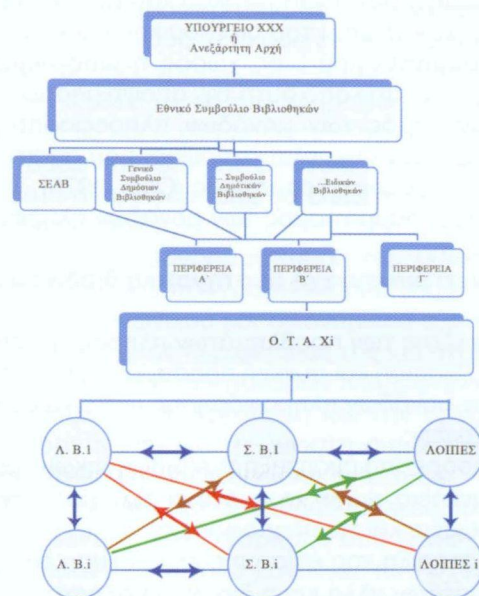

Σχεδιάγραμμα 1: Συνεργασία δημοτικών βιβλιοθηκών ενός δήμου με ανταλλαγή Συλλογών, ενιαίο κατάλογο και παροχή πληροφοριών

ανταλλαγή μέρους των συλλογών των βιβλιοθηκών σε τοπικό επίπεδο, τη δημιουργία ενιαίου καταλόγου σε τοπικό αλλά και σε περιφερειακό ή

εθνικό επίπεδο, τη συμμετοχική πρόσβαση σε ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης, τη δημιουργία εργαλείων επεξεργασίας βιβλιογραφικών πληροφοριών και άλλες λειτουργίες.

Η συνέργεια αυτή ξεκινά από τη συνεργασία των βιβλιοθηκών στον ίδιο δήμο και εκτείνεται στη συνεργασία τους με άλλους δήμους κατ' αρχήν όμορους. Ολοκληρώνεται με τη συνεργασία τους σε εθνικό επίπεδο καθώς και με τη συνεργασία τους με άλλες βιβλιοθήκες σε εθνικό επίπεδο. Η συνεργασία των βιβλιοθηκών θα είναι κάθετη (ομοειδείς βιβλιοθήκες) ή οριζόντια. Η κάθετη συνεργασία γίνεται μεταξύ ομοειδών βιβλιοθηκών ενώ η οριζόντια περιλαμβάνει όχι μόνο ομοειδείς αλλά όλα τα είδη των βιβλιοθηκών τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο, όπως φαίνεται στο επόμενο σχεδιάγραμμα 2. Στο ίδιο σχήμα φαίνεται και η διοικητική εξάρτηση της συνεργασίας κάθετα και οριζόντια.

Σχεδιάγραμμα 2: Συνεργασία δημοτικών βιβλιοθηκών σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο

3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Η συνεργασία για να είναι επιτυχημένη προϋποθέτει οργάνωση και προγραμματισμό όχι μόνο των μονάδων πληροφόρησης αλλά και ολόκληρου του τομέα πληροφόρησης σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον η UNESCO στον τομέα της πληροφόρησης (Penna 1970) θέτει αντικειμενικούς σκοπούς για να διευκολύνει τις επιδιώξεις ενός διεθνούς δικτύου πληροφόρησης, βασισμένο σε μία διεθνή συνεργασία στην οποία κάθε χώρα έχει να παίξει το ρόλο της, με τη μορφοποίηση των υπηρεσιών της πληροφόρησης, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα που έχουν θεσπιστεί από την ίδια ή άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Το γεγονός ότι οι βιβλιοθήκες σήμερα λειτουργούν κάτω από μια βαθμιαία πίεση εξαιτίας του αυξανόμενου κόστους των υπηρεσιών που προσφέρουν και των συνθηκών ύφεσης των οικο-

νομιών των τελευταίων δεκαετιών, με έξαρση τη δεκαετία του 2000, δημιουργεί την έντονη ανάγκη της συνεργασίας τους και τον προγραμματισμό των υπηρεσιών τους σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Ο προγραμματισμός βοηθά τις βιβλιοθήκες να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες και μελλοντικές ανάγκες πληροφόρησης σε καταστάσεις τις οποίες καθορίζουν οι προσδοκώμενες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο (Sviridof, 1980). Η αναγκαιότητα επίτευξης των αντικειμενικών στόχων τους με περιορισμένους οικονομικούς πόρους επέβαλε την ανάγκη να καθοριστούν τα ειδικά οικονομικά, εκπαιδευτικά και πολιτιστικά οφέλη που προκύπτουν από τις καλά οργανωμένες βιβλιοθήκες και την ένταξη της ανάπτυξής τους στα εθνικά προγράμματα (Libraries and national development, 2009).

Ο προγραμματισμός των μονάδων πληροφόρησης αποτελεί μέρος του προγραμματισμού της εκπαίδευσης, του επιστημονικού και του πολιτιστικού τομέα στα πλαίσια του οικονομικού και κοινωνικού προγραμματισμού μιας χώρας ή μιας περιοχής, διότι μόνο κάτω από αυτή την άποψη μπορεί ο προγραμματισμός των μονάδων πληροφόρησης να αναζητήσει τα θεμέλια στήριξης, που απαιτούνται για να είναι αποτελεσματικός (Olier, 1975).

Ο προγραμματισμός των μονάδων πληροφόρησης:

Σημαίνει μια συνεχή συστηματική διαδικασία:

1. Μελέτης των προβλημάτων πληροφόρησης για τη θέσπιση και συνεχή προσαρμογή των στόχων των μονάδων πληροφόρησης ώστε να εξασφαλίζονται:
  - Η ισόρροπη ανάπτυξη των βιβλιοθηκών και κατά συνέπεια η ίση συμμετοχή των πολιτών στις γνώσεις και τις πληροφορίες.
  - Η στήριξη της επίσημης εκπαίδευση όλων των επιπέδων αλλά και η δια-βίου μάθηση.
  - Η στήριξη της επιστημονικής έρευνας.
  - Η παροχή γνώσεων και πληροφοριών στο σύνολο των πολιτών.
  - Η εξασφάλιση του οικονομικού και κοινωνικού ρόλου των βιβλιοθηκών ιδίως των λαϊκών.
2. Σημαίνει επίσης τον καθορισμό και την περιγραφή της διαδικασίας επίτευξης αυτών των στόχων (προγραμματισμός δράσης) με την ορθολογική χρήση των διαθέσιμων πόρων σε σχέση με το κόστος υλοποίησής τους μέσα στη συνολική κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής ή μιας χώρας.

Χωρίς προγραμματισμό οι βιβλιοθήκες θα συνεχίσουν να λειτουργούν χωρίς την εφαρμογή επιχειρηματικών κριτηρίων, θα αδυνατούν να κερδίσουν την πολιτική στήριξη για να αποκτήσουν τις πηγές που είναι απαραίτητες για να αναπτυχθούν.

Ο προγραμματισμός του κλάδου της πληροφόρησης (Martin, R. 2010) ανάλογα με το πεδίο εφαρμογής του μπορεί να είναι εθνικός, περιφερειακός ή του τομέα της πληροφόρησης και ανάλογα με τη

διάρκεια υλοποίησής του μπορεί να είναι βραχυπρόθεσμος, μεσοπρόθεσμος ή μακροπρόθεσμος.

2.2. Εθνικός Προγραμματισμός στον τομέα της πληροφόρησης

Τα εθνικά προγράμματα για βιβλιοθήκες και πληροφόρηση αποσκοπούν στο να αναπτύξουν το σύνολο των βιβλιοθηκών και των υπηρεσιών πληροφόρησης μιας χώρας με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η ισότητα των κατοίκων στην πρόσβαση, ανάκτηση και χρήση των γνώσεων και των πληροφοριών. Ο στόχος ενός γενικού προγράμματος πληροφόρησης πρέπει να ασχολείται με την ανάπτυξη ενός κρατικού δικτύου των μονάδων πληροφόρησης και το ρόλο αυτών των υπηρεσιών σε εθνικό και διεθνές περιβάλλον (Olier, 1975).

Σύμφωνα με τις διεθνείς πρακτικές και τους αντικειμενικούς στόχους, θα μπορούσαμε να πούμε ότι σε εθνικό επίπεδο οι στόχοι ενός ελληνικού εθνικού δικτύου πληροφοριών θα πρέπει να:

1. Εξασφαλίζουν: α) την ισόρροπη ανάπτυξη των ελληνικών βιβλιοθηκών ώστε να παρέχονται ίσες ευκαιρίες για πρόσβαση στην πληροφορία σε όλους τους κατοίκους της Χώρας. β) Τη στήριξη της έρευνας και της εκπαίδευσης. Για την υλοποίηση του αντικειμενικού αυτού στόχου του εθνικού προγράμματος πληροφόρησης, βασική προϋπόθεση αποτελεί η ανάπτυξη μίας εθνικής πολιτικής πληροφόρησης, η οποία θα αντανάκλα τις ανάγκες των περιφερειακών και τοπικών οργανισμών αυτοδιοίκησης. Η χάραξη πολιτικής στηρίζεται στην απόδοση των πλουτοπαραγωγικών πηγών σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα της να διαθέτει πρόσθετους πόρους σε αδύναμες οικονομικές περιοχές. Εξάλλου έχει γίνει πλέον σαφές ότι η πρόσβαση στη γνώση και τις πληροφορίες είναι απαραίτητη για οικονομική πρόοδο. Οι πληροφορίες είναι πηγή πλούτου και οι κυβερνήσεις πρέπει να αναπτύξουν και να συντονίσουν τα μέσα για να τις κάνουν προσβάσιμες.
  2. Διατυπώνεται η Εθνική Πολιτική ανάπτυξης του τομέα της πληροφόρησης μέσα στα πλαίσια ενός γενικότερου προγράμματος εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Εξάλλου η χάραξη πολιτικής για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και των διοικητικών της περιφερειών, εξαρτάται πολύ από την πληρότητα και την ποιότητα πληροφοριών, που διαθέτει από τις επιμέρους διοικητικές μονάδες στις οποίες χωρίζεται η χώρα.
- Οι υπηρεσίες κατάρτισης των προγραμμάτων πληροφόρησης θα πρέπει να είναι ενήμερες για τις ανάγκες πληροφόρησης όλων των παραγόντων και φορέων που λειτουργούν στο μηχανισμό της χώρας, για τη διαδικασία διάχυσης των πληροφοριών μεταξύ τους καθώς και για την ανάγκη για πληροφόρηση των ιδιωτών.

Η κατάρτιση ενός εθνικού προγράμματος πληροφόρησης γίνεται σε τέσσερα στάδια (Olier, 1975 και Penna, 1970):

Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει τη συγκέντρωση και την ανάλυση των πληροφοριών που προσδιορίζουν τις ανάγκες των διαφορετικών ομάδων χρηστών καθώς και των πηγών χρηματοδότησης του προγράμματος.

Το δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει την καταγραφή των ανάλυση των μονάδων πληροφόρησης, που υπάρχουν σε εθνικό επίπεδο και το επίπεδο ανάπτυξης και λειτουργίας τους.

Το τρίτο στάδιο περιλαμβάνει τον καθορισμό των στόχων του προγράμματος, δηλαδή τη χάραξη της εθνικής πολιτικής πληροφόρησης της χώρας. Η χάραξη της εθνικής πολιτικής πληροφόρησης καθορίζει τις συνθήκες οι οποίες εξασφαλίζουν την ίση πρόσβαση στη γνώση και τις πληροφορίες από το σύνολο των πολιτών. Οι πηγές χρηματοδότησης δεν είναι σταθερές για όλες τις περιοχές. Η χάραξη πολιτικής θα πρέπει να προβλέπει την οικονομική ενίσχυση των αδύναμων μερών ώστε να εξασφαλίζεται η ισόρροπη ανάπτυξη των μονάδων πληροφόρησης σε όλες τις διοικητικές περιοχές της χώρας. Περιλαμβάνει ακόμα τη δημιουργία κοινών δράσεων για τη δημιουργία κοινών εργαλείων και υποδομών ανάπτυξης.

Το τέταρτο στάδιο περιλαμβάνει τη σύνταξη του προγράμματος, τη διαδικασία δηλαδή επίτευξης του στόχου με ένα σχέδιο δράσης στα πλαίσια των εθνικών ή περιφερειακών δομών (κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό κ.λπ.), (Corrall, 1994).

Για την κατάρτιση του προγράμματος δράσης θα πρέπει να εκτιμηθούν οι δυνατότητες της πολιτείας να επιδιώξει την υλοποίηση του άριστου σκοπού. Η άριστη και αποδοτικότερη λειτουργία των μονάδων πληροφόρησης μπορεί να αποτελέσει το περιεχόμενο ενός μακροχρόνιου σχεδίου ανάπτυξης των υπηρεσιών πληροφόρησης σε εθνικό επίπεδο, ενώ βραχυχρόνια ή μεσοπρόθεσμα προγράμματα αποσκοπούν στην υλοποίηση μέρος του μέσα στους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους, ώστε σταδιακά να επιτευχθεί το άριστο επίπεδο ανάπτυξης, μια σταδιακή δηλαδή ανάπτυξη ανάλογα με τους διαθέσιμους πόρους.

Στη σημερινή κοινωνία κανένας δεν θα μπορούσε να αγνοήσει την επίδραση της τεχνολογίας σε κάθε πεδίο. Η επίδραση της τεχνολογικής ανάπτυξης στον τομέα της πληροφόρησης είναι επίσης πολύ σημαντική. Η βελτίωση της τεχνολογίας στην εργασία τεκμηρίωσης, την επηρεάζει με μείωση του κόστους και κυρίως με την αύξηση στις εκροές που θα μπορούσαν να ληφθούν. Η εξέλιξη της τεχνολογίας των Η/Υ και των τηλεπικοινωνιών επηρέασε την ταχεία μεταφορά των πληροφοριών, γεγονός το οποίο είναι ένα από τα πιο σημαντικά πράγματα στη ροή της πληροφορίας. Η σύνδεση των Η/Υ μέσω τηλεπικοινωνιών έκανε εφικτή την

μεταβίβαση των πληροφοριών ακόμη και σε μεγάλες αποστάσεις σε χρόνο που μετράται σε κλάσματα δευτερολέπτων.

Αυτές οι εξελίξεις δεν θα μπορούσαν να αγνοηθούν στον προγραμματισμό των υπηρεσιών πληροφόρησης, οι οποίες θα πρέπει να υιοθετούν τη χρήση αυτών των διευκολύνσεων για την ανάπτυξη του δικτύου πληροφόρησης σε κάθε χώρα. Αυτή η εξέλιξη επηρεάζει και προσφέρει την άμεση πρόσβαση στην πληροφορία σε χρήστες, σε κάθε περιοχή της χώρας και όχι μόνον στα άτομα που έχουν την ευκαιρία να ζουν κοντά στις πηγές πληροφόρησης, αλλά ενισχύει επίσης το ρόλο κάθε χώρας στο παγκόσμιο σκηνικό. Η εξέλιξη στα συστήματα πληροφόρησης εξασφαλίζει στην κάθε χώρα την εύκολη πρόσβαση στα δίκτυα πληροφόρησης άλλων χωρών και προσφέρει τις δικές της πηγές πληροφόρησης.

Οι εσωτερικές και εξωτερικές βελτιώσεις στο πεδίο της πληροφόρησης θα μπορούσαν να χαρακτηρίσουν τους γενικούς αντικειμενικούς σκοπούς του προγράμματος πληροφόρησης κάθε χώρας. Καθώς η ροή των πληροφοριών διαχέεται οριζοντίως και καθέτως μεταξύ των παραγόντων και τομέων της εθνικής οικονομίας το εθνικό πρόγραμμα πληροφόρησης θα έπρεπε να ακολουθεί το ίδιο μοντέλο.

Ο εθνικός προγραμματισμός του κλάδου αποτελεί μέρος του προγραμματισμού της εκπαίδευσης, του κοινωνικού και οικονομικού σχεδιασμού της χώρας ή μιας περιφέρειάς της και περιλαμβάνει το σχεδιασμό των μονάδων πληροφόρησης, τη χωροταξική τους κατανομή και την ορθολογική τους οργάνωση για τη μέγιστη συμμετοχή τους στην εθνική και περιφερειακή ανάπτυξη.

Στον προγραμματισμό οι βιβλιοθήκες, τα αρχεία και τα κέντρα πληροφόρησης από εθνική σκοπιά αποτελούν ένα σύνολο μονάδων, που σχετίζονται μεταξύ τους και η αποτελεσματική λειτουργία τους αποτελεί στόχο για το εθνικό ή το περιφερειακό σύστημα πληροφόρησης (Martin R. 2010) στα οποία οι βιβλιοθήκες συνεργάζονται ως μονάδες ενός ή περισσότερων δικτύων (σχεδιάγραμμα 2 παραπάνω). Η λειτουργία κάθε είδους βιβλιοθήκης στηρίζεται στους στόχους που επιδιώκει να υλοποιήσει.

4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο τομέας της πληροφόρησης, πέρα από την ανάγκη ανάπτυξης του όπως και οι λοιποί τομείς της οικονομίας, είναι ο τομέας (Olier 1975) ο οποίος στηρίζει την εκπαίδευση και την έρευνα αλλά και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του συνόλου της Χώρας και των περιφερειών στις οποίες χωρίζεται για διοικητικούς κυρίως λόγους. Για την ορθολογική τους ανάπτυξη αλλά και την άριστη οργάνωση της συνεργασίας τους επιβάλλεται ο προγραμματισμός της λειτουργίας τους σε τοπικό περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο.

Ο προγραμματισμός του τομέα της πληροφό-

ρησης σε διεθνές επίπεδο άρχισε να εφαρμόζεται δυναμικά τις δεκαετίες του 1960/70. Στην Ελλάδα η οποία αποτελεί τη χώρα στην οποία γεννήθηκε η έννοια της βιβλιοθήκης όπως ισχύει ακόμα και σήμερα ο προγραμματισμός του τομέα της πληροφόρησης καθυστέρησε μερικές δεκαετίες. Ο τομέας της πληροφόρησης για πρώτη φορά εμφανίζεται στο «Σχέδιο Περιφερειακής ανάπτυξης 1994-1999», το οποίο στην ουσία ήταν το πρόγραμμα υλοποίησης του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Η ένταξη του τομέα της πληροφόρησης στο εθνικό πρόγραμμα ήταν αναγκαστική δεδομένου ότι στο πρόγραμμα αυτό είχε ενταχθεί η χρηματοδότηση για την ανάπτυξη των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Ακολούθησε το πρόγραμμα ανάπτυξης 2000-2006 το οποίο ήταν η υλοποίηση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης στο οποίο εντάχθηκε η δεύτερη φάση ανάπτυξης των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.

Η συμβολή όμως των βιβλιοθηκών και των άλλων μονάδων πληροφόρησης στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου επιβάλλει τη μόνιμη ένταξη του τομέα της πληροφόρησης στα πενταετή εθνικά προγράμματα κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης.

Στη σύνταξη των προγραμμάτων αυτών θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο προγραμματισμός προσδιορίζει τη διαδικασία ανάπτυξης του τομέα στα δυνατά επίπεδα που καθορίζουν οι διαθέσιμες πηγές και στα χρονικά διαστήματα που καλύπτει το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Ο στόχος του προγραμματισμού είναι η εφαρμογή των οικονομικών μεθόδων αποτελεσματικότερης απόδοσης των παραγωγικών πόρων. Με τον προγραμματισμό επιδιώκεται η καλύτερη απόδοση των διαθέσιμων πόρων για την επίτευξη όσο το δυνατόν υψηλότερου αποτελέσματος.

Πολλές φορές οι διαθέσιμοι εθνικοί, περιφερειακοί ή τοπικοί πόροι δεν επαρκούν για την κάλυψη όλων των αναγκών. Στην περίπτωση αυτή -που είναι και η πλέον συνηθισμένη- επιβάλλεται η χάραξη μιας πολιτικής αξιολόγησης και ιεράρχησης των αναγκών ώστε με τους διαθέσιμους πόρους να καλύπτονται ιεραρχικά οι πλέον επιτακτικές ανάγκες και η προσπάθεια διεύρυνσης των πόρων για την κάλυψη περισσοτέρων αναγκών. Οι χρηματοδοτήσεις παρέχονται από το κράτος και διατίθενται για την προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης του συνόλου των περιοχών. Πολλές φορές παρουσιάζεται η ανάγκη στήριξης περιοχών με μειωμένους διαθέσιμους πόρους όπως είναι οι ορεινές περιοχές ή περιοχές με πολύ χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα κ.λπ. Οι βραχυχρόνιοι στόχοι, που καθορίζουν τα επίπεδα ανάπτυξης που θα επιδιωχθούν με το συγκεκριμένο πρόγραμμα, πιθανόν να διαφέρουν από τους τελικούς στόχους ανάπτυξης. Τα επίπεδα αυτά αποτελούν την πολιτική ανάπτυξης ενός συγκεκριμένου προγράμματος.

Οι ελληνικές βιβλιοθήκες ως οικονομικές μονά-

δες ανήκουν σε διαφορετικούς διοικητικούς φορείς. Γεννιέται λοιπόν το ερώτημα του υπεύθυνου φορέα κατάρτισης του προγράμματος.

Στην Ελλάδα η σύνταξη του προγράμματος λειτουργεί αμφίρροπα με επικοινωνία των περιφερειών με τις κεντρικές υπηρεσίες του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργείου. Ο ίδιος μηχανισμός προτείνεται και για τη σύνταξη του προγράμματος ανάπτυξης του τομέα της πληροφόρησης του κλάδου των βιβλιοθηκών.

Η ένταξη των βιβλιοθηκών και των άλλων μονάδων πληροφόρησης σε διάφορους φορείς επιβάλλει την ύπαρξη ενός διυπουργικού οργάνου το οποίο θα αναλάβει το συντονισμό των μονάδων πληροφόρησης. Κατά καιρούς έχουν γίνει προσπάθειες δημιουργίας αυτού του συντονιστικού οργάνου. Όλες οι προσπάθειες ονόμαζαν το συντονιστικό αυτό όργανο «Εθνικό Συμβούλιο Βιβλιοθηκών». Στα πρότυπα αυτών των προτάσεων δημιουργήθηκε το «Γενικό Συμβούλιο Βιβλιοθηκών» στο ΥΠΕΠΘ το οποίο εποπτεύει τις «Δημόσιες Βιβλιοθήκες» δηλαδή για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους τις λαϊκές βιβλιοθήκες που διοικητικά εντάσσονται στο Υπουργείο Παιδείας. Το «Εθνικό Συμβούλιο Βιβλιοθηκών» θα αναλάβει:

1. Το συντονισμό της λειτουργίας των ελληνικών βιβλιοθηκών όλων των ειδών.
2. Τον καθορισμό του νομικού πλαισίου λειτουργίας των ελληνικών λαϊκών βιβλιοθηκών (δημόσιες, δημοτικές, σωματείων κ.λπ.)
3. Την εποπτεία της καταγραφής της παρούσας κατάστασης λειτουργίας των ελληνικών βιβλιοθηκών αι κυρίως των λαϊκών στις οποίες θα πρέπει να ενταχθούν οι βιβλιοθήκες των πολιτιστικών σωματείων, συλλόγων και πάσης φύσεως γενικών βιβλιοθηκών που έχουν ως στόχο να εξυπηρετούν το ευρύ κοινό.
4. Τη δημιουργία και διατήρηση ηλεκτρονικής βάσης με τα παραπάνω στοιχεία για την παρακολούθηση της εξέλιξης των της αποδοτικότητας των ελληνικών λαϊκών βιβλιοθηκών. Επειδή η παρακολούθηση αυτή θα είναι διαχρονική, προτείνεται να γίνεται από έναν εθνικό φορέα επιφορτισμένο με την επιστημονική συλλογή και αξιοποίηση εθνικών αριθμητικών δεδομένων. Στην Ελλάδα αρμόδια υπηρεσία είναι η Ανεξάρτητη Στατιστική Αρχή.
5. Τη σύνταξη εθνικών προτύπων ή την προσαρμογή διεθνών προτύπων και κατευθυντηρίων οδηγίων οργάνωσης λειτουργίας των ελληνικών βιβλιοθηκών κατά συντελεστή λειτουργίας και κατηγορία βιβλιοθηκών.
6. Τη δημιουργία ελληνικών εργαλείων θεματικής επεξεργασίας των πηγών πληροφόρησης που αποτελούν τις συλλογές των ελληνικών βιβλιοθηκών.
7. Την ανάλυση των στοιχείων
8. Με βάση τα στοιχεία, τη χάραξη ενιαίας εθ-

κής πολιτικής πληροφόρησης στην οποία θα εντάσσονται όλα τα είδη των μονάδων πληροφόρησης όπως βιβλιοθήκες, αρχεία, πολιτιστικές συλλογές κ.λπ.

9. Τη σύνταξη πρότασης επίτευξης των στόχων της εθνικής πολιτικής
10. Τη προώθηση της πρότασης στους αρμόδιους φορείς χρηματοδότησης με πίεση για την εξασφάλιση των απαραίτητων κονδυλίων.
11. Τη προώθηση των προτάσεων στα θεσμοθετημένα όργανα της πολιτείας για σύνταξη βραχυπρόθεσμων, μακροπρόθεσμων ή κλαδικών προγραμμάτων ανάπτυξης. Τα προγράμματα αυτά θα εξισορροπούν τις ανάγκες με τους διαθέσιμους κατά περίπτωση οικονομικούς πόρους.

Στο φορέα θα απασχολούνται επιστήμονες της πληροφόρησης ειδικευμένοι στην κατάρτιση προγραμμάτων ανάπτυξης που θα στηρίζονται από επιστήμονες άλλων ειδικοτήτων κατά περίπτωση. Για την κατάρτιση κλαδικών, περιφερειακών και τοπικών προγραμμάτων του τομέα της πληροφόρησης. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στο σχεδιασμό των λαϊκών και σχολικών βιβλιοθηκών (Cornall, 1994). Σε κάθε δήμο θα πρέπει να λειτουργήσει μια κεντρική βιβλιοθήκη η οποία θα αναλάβει το συντονιστικό ρόλο των υπολοίπων βιβλιοθηκών. Η συντονιστική βιβλιοθήκη δεν είναι απαραίτητο να λειτουργεί στον μητροπολιτικό Δήμο. Απεναντίας μπορεί να αποτελέσει σημείο ανάπτυξης ενός οικισμού όπως προostάζει το επιχειρησιακό πρόγραμμα ανάπτυξης των Δήμων της Χώρας όπου εντάσσονται ως δραστηριότητα και οι βιβλιοθήκες.

Η ένταξη ενός προγράμματος δράσης των ελληνικών δημοτικών βιβλιοθηκών στο ΕΣΠΑ θα έβαζε τις βάσεις της ισόρροπης ανάπτυξης των ελληνικών βιβλιοθηκών. Η δράση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία με την εφαρμογή του νέου διοικητικού χάρτη της Ελλάδος με τον ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ.

Βιβλιογραφία

1. Αργύρης, Α. Η στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης στην Ελλάδα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 1ο Πανελλήνιο συνέδριο περιφερειακής ανάπτυξης. Θεσσαλονίκη 27-28 Μαρτίου 1998.
2. Διυπουργική ομάδα σχεδιασμού. Σχέδιο ανάπτυξης 2000-2006. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, 1998, 187 σ.
3. Κόνσολας, Ν. Σύγχρονη περιφερειακή οικονομική πολιτική. 2η έκδ. αναθ. Αθήνα: Παπαζήσης, 1997
4. Κουής, Δ. Παρουσίαση μηχανισμού λειτουργίας και χρηστικότητας Συλλογικού Καταλόγου ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Πρακτικά διημερίδας, «Συλλογικός Κατάλογος ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών – υπηρεσίες και εργαλεία στη διάθεση χρηστών και βιβλιοθηκών. Αθήνα ΕΜΠ 7-8 Μαΐου 2007. <http://www.unioncatalog.gr>
5. Χριστοφάκης, Ε. Ενδογενής ανάπτυξη: σχεδιασμός σε τοπικό επίπεδο. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Ιούνιος 2000.
6. ALA. Guide to Cooperative Collection Development. 1994
7. Blakely, E. Planning local economic development: theory and practice. Library and information science/digital library_development/_65_
8. Brinberg, R. The contribution of information to economic growth and development. Organization and economics of information and documentation. Proceedings of the 40th FID congress. Copenhagen, 18-21 August 1980, p.p. 23-36
9. Campbell, H. C. Developing public library systems and services: a guide to the organisation of national and regional public library systems as part of overall national information service planning. Paris, Unesco, 1982
10. Corral, S. Strategic planning for library and information services. London, ASLIB, 1994.
11. Geisselman, F. Library planning in Germany. Library quarterly, 2003
12. Japan forum for international relations, THE. The policy recommendations on Japan and international society in the age of information revolution. Tokyo, The Japan forum for international relations, 1998, 78p.
13. IFLA. Public library service guidelines. 2nd ed. Christie Koonz and Barbara Gubbin ed. The Hague, 2010
14. Kendall, K. E., Kendall, J. E. Systems Analysis and Design, 6th edition, Prentice Hall, 2004.
15. Libraries power the knowledge-based economy. About NLB, knowledge, Imagination, possibility. Available from: <http://www.nlb.gov.sg/COMS.portal>
16. Libraries and national development. Cited 2009. Available from: [Eric.ed.gov/ERICWeb/portal/recordDetail?accno=ED221176-22](http://eric.ed.gov/ERICWeb/portal/recordDetail?accno=ED221176-22)
17. Library long range planning. Available from: mblc-state.ma.us/grnts/lsta/planning
18. Library planning in Germany. Available from: [Webdoc.gwdg.de/edoc/aw/liber/lq](http://webdoc.gwdg.de/edoc/aw/liber/lq)
19. Library services: Public library planning. Available from: www.lvalib.va.vis/Whatwedo/idnd/govadmin/pfle/
20. Martin, R. National planning for library and information services in the US. Available from: <http://cat.inist.fr/?aModele=affichN&cp-sidt=15402454>
21. Olier D. H., Delmas, B. Planning national infrastructures for documentation, libraries and archives: Outline of a general policy. Paris, Unesco press, 1975, 329 p.
22. Penna, G. V. Planning library services. Paris, UNESCO, 1970, 43 p.
23. Penna, G. V. The planning of library and documentation services. Paris, Unesco, 1970, 158 p.
24. Planning for library excellence. Available from: www.iva.lib.va.us/whatwedo/ldnd.govadnin/phile/6k
25. UNESCO. Το «ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ» των λαϊκών βιβλιοθηκών. 1972